

HOOFDSTUK 5: WAAROM Zouden WIJ HET WOORD "GOD" NOG GEBRUIKEN?

"ALLES VAN WAARDE IS WEERLOOS"

(Lucebert)

(Wat moet God dan ontzaglijk weerloos zijn)

"Het WOORD is in mij te vondeling gelegd"

"Onze blik op de werkelijkheid bestaat bij de gratie van onze opnamecapaciteit. Wij zouden de wereld anders zien als bijvoorbeeld onze ogen ultraviolette golven konden opvangen. En wat zouden we zien als we in plaats van ogen elektronenmicroscopen hadden? Het is in de visie van de Franse theoloog Bernard Besret dus redelijk ons af te vragen wat zich verbergt achter de verschijnselen die wij waarnemen. En ervan uit te gaan dat dat meer is dan wij ons kunnen voorstellen"
(Rex Brico)¹⁶

*Zo schreef rabbijn Awraham Soetendorp onlangs:
" Toeval is de ontdekking van een kosmische orde, waarvan wij ons maar zelden en meestal achteraf bewust zijn. Het is die alomvattende orde, die wij besjiert (bestierd) noemen, de verborgen regie van HaKadosj Baroech Hoe (de Heilige, gezegend zij Hij), de grote Sjadchen (Regelaar) van mensen en gebeurtenissen".*
(Rex Brico)¹⁶

A) Bron van groot risico

"Daarom smee ik God, dat Hij mij God kwijt doet raken"
(Meester Eckhart: preek "Beati paperes spiritu")³⁵

Wanneer ik het woord "God" gebruik, ga ik er van uit, dat er Iets/Iemand is, naar wie dit woord verwijst. Voor mij/ons is die God dan een "werkelijkheid" tot Wie ik mij richt, over Wie ik nadenk, met Wie ik een relatie aanga. Tot zover is hier niets mis mee. Maar omdat ik op deze manier altijd woorden gebruik om naar "werkelijkheden" te verwijzen, is met het gebruik van het woord "God" al direct het grote risico gegeven, dat God voor mij een van de vele dingen wordt, die bestaan. Er zijn paarden en eikenbomen; er zijn bergen en rivieren; er zijn mensen en kruiden. Is er, naast al dit andere en onderscheiden ervan, ook zoiets als "God"?

Nu al begint het gebruik van de taal ons parten te spelen. Want God is NIET: een van de vele dingen, die bestaan, tussen al het andere en gescheiden van alle andere dingen. God is niet een object tussen andere objecten. God kan dus ook niet echt "geobjectiveerd" worden. Het woord "God" leidt ons op een dwaalweg, als wij dit woord dezelfde functie geven als andere woorden, zoals berg, rivier, mens, dier. God is NOOIT: een-tussen-de-vele-anderen. En toch brengt het gebruik van de naam "God" bijna onherroepelijk dit risico mee, omdat wij dit woord gebruiken naast en tussen andere woorden, dus alsof ook het woord "God" verwijst naar *een* object tussen de andere en gescheiden van alle andere objecten.

Wij zijn geneigd om van dingen, die wij met name noemen, eigenschappen en karaktertrekken te willen omschrijven en begrijpen. Wij willen weten, welke de eigenschappen van bijvoorbeeld "water" zijn, en hoe je "water" een beetje kunt begrijpen. Wij vonden de formule "H₂O" uit om de natuurkundige en scheikundige reacties van wat wij "water" noemen, in onze greep te krijgen. Zo proberen wij ieder ding, dat bestaat – ja zelfs iedere mens, die wij ontmoeten – niet alleen te begrijpen maar ook op zijn bruikbaarheid in te schatten.

Omdat ik weet, dat een mens in water niet kan ademen, weet ik ook, wat mij te doen staat, als ik bij de oever van een rivier kom. De situatie wordt overzichtelijker en dus beter hanteerbaar.

Als ik weet, wat voor reactie ik van een medemens verwachten kan, als ik dit of dat zeg, dan weet ik ook, wanneer ik beter mijn mond kan houden. Ik kan die mens dan beter inschatten en daarmee de situatie meer in de hand houden.

Daarmee wordt de wereld, waarin wij leven, ons minder vreemd en dus minder angstaanjagend. Wij krijgen er greep op door te begrijpen!

Het is dus niet verbazingwekkend, dat wij hetzelfde gingen doen met de benaming "God". Wij gingen zoeken naar de eigenschappen van de "ware God". Wij probeerden te achterhalen, wat "God" nu eigenlijk precies wilde. Wij meenden te kunnen omschrijven, wat "de wil van God" was. Wij trachtten formuleringen op te stellen – dogma's – die onfeilbaar waar zijn, ook al zijn het menselijke woorden, die spreken over de/het Onnoembare. Want tegelijkertijd hielden wij vast aan de omschrijving van "God" als "het Mysterie". Dat wij met deze "zekerheden" het radicaal mysterieuze en onkenbare van wat wij God noemen, om zeep hielpen, ontging ons blijkbaar.

Godsdienstige leiders moesten en moeten erop toezien, dat de "juiste leer" over God wordt verkondigd en dat de "wil van God" doorgevoerd wordt in onze moraal. Hun onfeilbaarheid wordt gegrond op de overtuiging, dat "Gods Geest" deze leidinggevendens rechtstreeks begeleidt en voor dwalen behoedt, wanneer zij dogma's en moraal uitleggen voor de praktijk van de tijd, waarin wij nu leven.

De lezer herkent in deze beschrijving de Rooms katholieke formulering van dit verschijnsel.

Toch zie ik iets dergelijks in alle grote wereldgodsdiensten. Groepen Joden – en groepen Christenen, met name in de U.S.A. – weten vanuit hun geloof absoluut zeker, dat de belofte over het land Israël, die God in het Bijbelse verhaal deed aan zijn volk, dus inhoudt, dat Palestijnen er geen enkel recht op kunnen doen gelden. God wil dit nu eenmaal zo en niet anders!

En groepen Palestijnen beantwoorden deze aanspraken met zelfmoordaanslagen op Joodse burgers. "Allah hu akbar": alweer omdat God wil, dat zij als martelaren sterven voor de verdediging van "Al Koets": de ook voor moslims heilige berg Sion.

De zeer overtuigde moslims van de Taliban wisten absoluut zeker dat een paar oeroude en uiterst waardevolle Boeddhabeelden in Afghanistan moesten worden vernietigd. En in Zuid Korea waren er enige tijd geleden ware veldslagen tussen boeddhistische monniken over de vraag, welke groep de "rechtmatige" bezitter van een klooster mocht zijn. En zo kunnen wij nog bladzijdenlang doorgaan.

Het geloof is immers "een heilige overtuiging, waaraan ik koste wat kost moet vasthouden", zelfs al vraagt dit mijn eigen leven – of dat van anderen! En dit alles vanuit de absolute zekerheid: "God wil het!" Zo wilde God blijkbaar kruistochten en ketterverbranding,

zelfmoordaanslagen en godsdienstoorlogen, beeldenstorm en boekverbranding, excommunicatie en het toepassen van morele dwang.

Deze opvatting over God – maar deze niet alleen - is de "God", van wie Eckhart zei:

"Daarom smeek ik God, dat Hij mij God kwijt doet raken"

Want dit Godsbeeld veroorzaakt onvrijheid, verwoesting van culturele schatten, geestelijk en lichamelijk geweld tegen zichzelf en tegen anderen, angst, onmenselijkheid, vervolgingen en zelfs de dood van zeer velen. Deze invulling van het woord "God" veroorzaakt dus onheil in onze samenleving in plaats van heil. En de godsdienstige leiders maken de toestand in onze wereld er niet beter mee door dit heil vervolgens te plaatsen in een zogenaamd "hiernamaals", dat wij moeten verdienen door de ellende op aarde op ons te nemen.

Als zij bovendien dreigen met hellestraffen voor degenen, die hen niet gehoorzamen, wordt er nog meer angst in de religieuze beleving van mensen binnen gevoerd; dit om de "enig ware uitleg" van deze geloofsopvatting te ondersteunen! Uit eigen ervaring weet ik, hoe zwaar mensen geleden hebben en nog lijden onder die angst voor de God, zoals de kerk Hem te geloven voorhield. Deze God van de angst, onvrijheid en dood kunnen wij beter vandaag dan morgen kwijtraken.

B) Container-begrip

U kent ze wel: die overijverige geloofsverkondigers, die u op straat aanklappen met de vraag: "Geloof u in God?" Als ik eerlijk ben, moet ik dan antwoorden: "Ik weet het echt niet".

Want ik weet "*bij God*" niet, wat de vragensteller zich bij het woord "God" voorstelt. Wellicht zullen wij het op een paar punten eens zijn in ons geloof, maar het kan even goed zo zijn, dat ik moet zeggen: "*In die God (van u) geloof ik niet en wens ik ook nooit te geloven!*" En daarmee is dit woord geworden tot een bron van ontzaglijk veel misverstand. Wij gebruiken hetzelfde woord "God", maar bedoelen vaak iets totaal anders.

Het woord "God" functioneert als een soort container. Heel verschillende mensen stoppen hun heel verschillende opvattingen, verwachtingen, ervaringen, hoop en vrees in een en hetzelfde woord. Al te gemakkelijk gaan wij er echter van uit, dat wij, als wij hetzelfde woord "God" gebruiken, spreken over een en dezelfde werkelijkheid.

Heel vaak lijken gesprekken over God dan ook op gesprekken tussen doven: ieder gaat door met zijn eigen verhaal zonder echt te kunnen of willen horen naar wat de ander wil zeggen. Het zijn dikwijls dubbele monologen in plaats van dialogen.

Wijzen van alle tijden waren en zijn erg huiverig om te pas en te onpas het woord "God" erbij te halen. Als men aan de Boeddha vragen stelde over het goddelijke, glimlachte hij, legde zijn vinger op de mond en zweeg, zo vertelt een legende. Een van zijn leerlingen schijnt hierover gezegd te hebben: "*En dat was de meest welsprekende preek, die ik ooit gehoord heb*". En meester Eckhart riep eens in het vuur van zijn preek: "*Babbel toch niet over God! Want als je over God babbelt, doe je zonde!*"

Toch lijkt het mij niet goed om het woord af te schaffen – als wij dat al zouden kunnen! -, want tot Wie, tot Wat moeten mensen zich dan wenden in diepste wanhoop of grootste vreugde. Spontaan roepen of fluisteren wij dan: "Mijn God!" Waarheen verwijst die roep, dat gefluister?

C) Poëtische omschrijving, maar van Wie of van Wat?

Licht

*Onvoorstelbaar naamloze, jij die
Bekleed werd en omkleed met zoveel namen
Waar niemand meer van weet of weten wil*

*Laat me soms even weten dat je er bent
Niet in een blinkend licht, bliksemflits,
Maar als een lichtheid in mij ademend.*
(Hans Andreus)³⁴

Wij geven namen aan mensen en dingen om onze leefwereld enigszins te begrijpen en er een greep op te hebben. Daarnaast, daaronder blijft er zoveel "onvoorstelbaar naamloos" over.

Ervaringen van geboorte en van dood; ervaringen van onverwachte vreugde en onverwachte rampen; ervaringen van geluk en van noodlot; ervaringen van uitzichtloosheid en van hoop; ervaringen van eenzaamheid en van liefde; ervaringen van totale kwetsbaarheid en van onverwachte kracht; ervaringen van totale verlorenheid en van geborgen zijn; ervaringen van het vallen in wanhoop en duisternis en de ervaring van genade en van licht, die dragen en uitzicht geven, ondanks alles.

Ervaringen van troost, van hoop, van licht, van kracht, van kwetsbare schoonheid, van vreugde, tegen alle wanhoop en vernietiging, tegen alle onmacht en zinloosheid, tegen alle dood en duisternis in.

D) Ervaringen van geloof, van hoop en van liefde

"Er is vandaag weer veel meer dan er is", dichtte Richard Schuacht.

Ook dit alles en nog veel meer behoort tot de werkelijkheid, waarin wij leven. Deze levenservaringen overtuigen ons ervan, dat alles wat wij kunnen hanteren, begrijpen en vatten, zweeft boven een onpeilbare afgrond van onvatbaar niet-weten: het mysterie in ons leven, de "onvoorstelbare naamloosheid". Van dit mysterie in het bestaan en het leven gaan mensen toch geloven en hopen, dat het "uiteindelijk leven en uiteindelijk licht" is. Mensen kunnen dit geheim zelfs gaan liefhebben.

Is dat geloof in "uiteindelijk leven en uiteindelijk licht" rationeel te bewijzen? Ik denk, dat dit een verkeerde vraag is. De vraag zal moeten zijn: geeft dit geloof, deze hoop, deze liefde aan mensen troost en schoonheid, licht en levenskracht? "Werker" deze krachten "mee" om ons leven humaner en lichter te maken (minder duister en minder zwaar). Als deze krachten werken, dan zijn zij immers een **werke-lijkheid**, ook al zijn zij rationeel niet te grijpen.

Omdat ik geloof in en hoop op uiteindelijke goedheid en leven, in licht en nieuwe toekomst, daarom **geloof ik!** Omdat ik niet kan en wil accepteren, dat dood en ondergang, vernietiging en kwaad het laatste woord hebben, daarom **geloof ik!** Geloof is: licht verwachten tegen het duister in. "Als een lichtheid in mij ademend".

Soms, even, "zie" ik het, "ervaar" ik het. Een schoonheid, die mij diep ontroert; de genade van een liefde; het voelen van een levenskracht, die sterker is dan afbraak en dood; het gevoel, dat het leven goed is, dank zij alles, ondanks alles.

Soms staar ik in de leegte van wanhoop, van het niet begrijpen, van duisternis en zinloosheid. Ik voel aan, wat mystici bedoelen als zij spreken over "*de donkere nacht*", "*de woestijn*".

Soms wordt die leegte voor mij een ontzagwekkende ruimte, een gevoel van opengaan en vervuld-zijn, een openheid naar ik-weet-niet-welke-stralende-toekomst; een kathedraal-van-ruimte-en-licht, waarin alles wat bestaat en leeft en ook ikzelf een eigen plaats heeft en hebben mag.

Een oeroude wijsheidsspreuk zei het zo:

*"Ik ben de onuitsprekelijke stilte.
Ik ben het uitspreken van mijn Naam"*

Soms laat het "IK-BEN" zich ervaren als onuitsprekelijke leegte, waar alle woorden tekortschieten. Wij zijn sprakeloos, omdat er geen woorden meer zijn om deze duisternis te beschrijven, om nog troost of hoop te bieden. Alle zekerheden zijn ons ontvallen. In een veelzeggende Nederlandse uitdrukking omschrijven wij die ervaring met : "Ik zie het niet meer zitten". Wij staren in de bodemloze diepte van het niets. "Het is allemaal niks; het is nooit wat geweest en het zal ook nooit wat worden".

"IJl en ijdel", zegt Prediker, "ijl en ijdel, alles is ijdel. Wat heeft de mens aan al zijn zwoegen en tobben onder de zon? Aan de mensen van vroeger wordt niet meer gedacht, evenmin als aan die van later zal worden gedacht door degenen die na hen komen". Zo begint een van de wijsheidsboeken in de Bijbel.

Soms laat het "IK-BEN" zich ervaren als stille ruimte, waar prachtige namen klinken, in en achter de dingen, die ons overkomen. Ervaringen, die wij stamelend benoemen als "liefde", als "hoop tegen de wanhoop in", als "kwetsbare maar zo ontroerende schoonheid", als "vergeving" en "trouw", als "genade" en "licht", als "verbondenheid onder alle verdeeldheid", als "troost".

Even licht de prachtige droom van menswaardigheid, schoonheid en troost op als een ster in het donker van de nacht. Even is het toch waar! Even "zien" wij.

"Hemel en aarde zijn vol van zijn glorie", hoorde Jesaja uitroepen in zijn grootse visioen. (Jesaja 6, 3.) Wij komen in aanraking met een van de "negenennegentig namen voor Allah": schoonheid, verbondenheid, eenheid, vergeving, mededogen, hoop, leven, liefde, enz.

Het ervaren, het in woord of daad uitspreken van de Naam maakt de leegte tot ruimte voor Hem/Haar, die wij – bij gebrek aan beter – God noemen, of "Heer", of "Allah", of "Elohiem", of hoe de naam ook klinken mag. Door ons geloof wordt God aanwezig gesteld en wordt de leegte tot ruimte.

Ons geloven "openbaart" God, zoals het wegschuiven van een gordijn het duister verdrijft en het licht 'openbaart'. Ons geloven doet God opnieuw "geboren worden" in onze wereld. (De woorden "openbaren" en "baren" hebben niet voor niets dezelfde grond.)

Meester Eckhart sprak in zijn preken herhaaldelijk over dit "openbaren" van God.

"Het is God meer waard dat Hij geestelijk geboren wordt uit iedere maagd, dat is: uit iedere goede ziel, dan dat Hij uit Maria lichamelijk geboren werd".⁴⁰

E) Aanspreekbaar als een GIJ-VOOR-ONS

Laatste gedicht

*Dat wordt het laatste gedicht wat ik schrijf
Nu het met mijn leven bijna is gedaan,
De scheppingsdrift me ook wat is vergaan
Met letterlijk de kanker in mijn lijf,*

*En, Heer, (ik spreek je toch maar weer zo aan,
Ofschoon ik me nauwelijks daar iets bij voorstel,
Maar ik praat liever tegen iemand aan
Dan in de ruimte en zo is het wel*

*De makkelijkste manier om wat te zeggen) –
Hoe moet het nu, waar blijf ik met dat licht
Van mij, van jou, wanneer het vallen, weg in*

*Het onverhoeds onnoemlijke begint?
Of is het dat jij er een onverdicht
Woord dat niet uitgesproken hoeft, voor vindt?
(Hans Andreus)³⁴*

Toen Martin Buber en Franz Rosenzweig de enorme taak op zich namen om het gehele Eerste Testament in het Duits te vertalen, stootten zij direct op de cruciale vraag, hoe de Naam van de Eeuwige: JHWH, te omschrijven. Na lang zoeken kwamen zij tot de oplossing om de heilige Naam te vertalen met: "DU",GIJ.⁴¹

Een mens spreekt het Onzegbare Mysterie aan en maakt het daarmee tot een "GIJ". Er ontstaat een persoonlijke relatie van de mens met het Mysterie. Het absolute Geheim krijgt een gezicht en komt met mij, met ons in relatie.

*"Uit uw hemel zonder grenzen
komt Gij tastend aan het licht
met een naam en een gezicht
even weerloos als wij mensen"
(Huub Oosterhuis)³⁹*

Wordt dit ontzagwekkende Mysterie daarmee ook gerelativeerd? 2000 jaar geleden al waarschuwde de Chinese wijsgeer Lao Tse: "*Het Tao, dat wordt uitgesproken, is het echte TAO niet*". En in de literatuur van het Joodse volk wordt herhaaldelijk verteld, dat wie God "van aangezicht tot aangezicht" zou zien, ter plekke dood zou neervallen. Het aangaan van een relatie brengt onherroepelijk relativering met zich mee. En dat is maar goed ook, mits ik mij er terdege van bewust blijf, dat de God, die ik aanroep, oneindig veel groter is dan alles wat ik mij erbij kan voorstellen. "Allah hu akbar"; de "DOM" van Keulen, ("**D**ominus **O**mnium **M**aior"): God is grootser.

De heilzame werking van deze relativering heb ik zelf ervaren. Ik begeleidde een jonge, intelligente vrouw, die religieus zeer gevoelig was en vaak door religieuze ervaringen werd "overvallen". Ik gebruik met opzet dit woord, omdat zij door de heftigheid ervan zo aangegrepen werd, dat zij haar gewone leven en werk maar met moeite kon hervinden. Ik adviseerde haar om die "ervaring" een naam te geven en aan te spreken

Aanvankelijk weigerde zij, want zij merkte terecht op, dat zij hiermee "Dat Andere" tekort zou doen. Ik trachtte haar duidelijk te maken, dat een naam geven **ook** inhield: een relatie aangaan. Toen deed zij het en na enige tijd bemerkte zij, dat zij zich in haar leven en werk beter kon handhaven, zonder dat de gevoeligheid voor religieuze ervaring verdween.

(En ik was niet echt verbaasd, toen zij mij later vertelde, dat zij intuïtief voor de Bijbelse Godsnaam JHWH gekozen had.)

F) En de betekenis van het woord "God"?

*"Het Hebreeuwse woord voor God is **Elohim**.
En dit woord bevat de mannelijke meervoudsvorm van **eleh**,
wat "deze" betekent. Welke "deze"?
Welnu, eenvoudigweg **alles** waarvan men "deze" kan zeggen.
Dus niet slechts "deze" voorwerpen, maar ook:
deze tijden, deze gedachten, deze dromen, deze utopie,
deze kristallen, sterren, wolken, zieken, verwachtingen,
hoop, deze schepping, enzovoort.*

*Een **eenheid** dus van al "dezen". Een eenheid van een
onmetelijke, onvoorstelbare, ondefinieerbare veelheid.
De eenheid van God, die zich in deze wereld als de
goddelijke veelheid laat kennen".
(Friedrich Weinreb) ³⁶*

Het Hebreeuwse woord "El", dat vaak in Bijbelse namen gebruikt wordt (Raphael; Elia; Elisa; Elisabeth; Gabriel; Bethel; enz.) en de Arabische vorm hiervan: "Allah" zou je dus in het Nederlands zo ongeveer kunnen omschrijven als: "DIE-ENE,-JE-WEET-WEL". Het is een verwijzing naar het principe van eenheid in en achter alles wat bestaat en leeft. Maar ook een verwijzing naar een niet nader te omschrijven Grootheid, die voor gelovigen blijkbaar als bekend verondersteld wordt, tenminste als aanduiding - als "Naam" - binnen hun gezamenlijk spreken, bidden, zingen en denken.

Ook de duizenden malen in de Bijbel voorkomende heilige "Eigenaam": JHWH – zo heilig, dat de Joden hem nooit hardop uitspreken, maar altijd omschrijven – laat het onvatbare mysterie onverlet. Het stamt van de woordvorm, die met het werkwoord "zijn" verbonden is en kan op verschillende manieren omschreven worden: IK-ZAL-ER-ZIJN-VOOR-JULLIE; IK-ZAL-ZIJN-DIE-IK-ZIJN-ZAL; IK-ZAL- ZIJN-DIE- IK- BEN : IK-BEN-ER-OOK-NOG. Kees Waaijman probeert dit woord te omschrijven met het Nederlandse WEZER; WEES-ER. ³⁷

In de smeekbede zit dan direct al het antwoord gegeven: wie smeekt, ontvangt, want opent zich voor de Eeuwige. De bede: "Wees er" sluit het antwoord in: "Ik, de Wezer' Ik ben er natuurlijk!" JHWH is daar aanwezig, waar mensen zich voor Hem/Haar aanwezig

stellen. In een Joodse vertelling wordt dit als volgt nader toegelicht:

*Een wijze rabbi stelde eens aan zijn leerlingen de vraag:
"Waar is de Eeuwige, geprezen zij Zijn Naam?"
De leerlingen grinnikten om deze in hun ogen gemakkelijk te
beantwoorden vraag: "De Eeuwige is overal, want er staat
geschreven: "Hemel en aarde zijn vol van Zijn glorie". De rabbi
reageerde: "Toch is dit niet zo'n goed antwoord! De Eeuwige is
daar, waar mensen Hem aanroepen."*

En ons Nederlandse woord: "God", wat is daar de grondbetekenis van?

*"Waarschijnlijk gevormd, zeggen de geleerden,
vanuit de oertaal van "onze" bewoonde wereld, het Indo-germaans.
Van "Ghuto", dat betekent: het aangeroepe, de aangeroepe.
Stamverwant aan een oud-Noors woord voor blaffen; en aan
een oud-Indisch woord voor: hij roept.
God dus. Van IJsland tot India en van Noord-Ierland tot Oost-
Pakistan, van nu tot (minstens) drieduizend jaar geleden: hij die
wordt aangeroepe? Of: hij die roept?"
(Huub Oosterhuis)³⁸*

Ook hier beluister ik de huiver om het mysterie verder te omschrijven. De vraag, wie of wat die aangeroepe, wie of wat die roepende is, blijft onbesproken.

Zo verbergt **en** openbaart zich DE/HET ONNOEMBARE in iedere naam, die aan Hem/Haar gegeven wordt.

Ditzelfde gebeurt trouwens in menselijke relaties. Pas wanneer ik iemand kan en mag aanspreken met een liefdevolle naam, zal zich voor mij iets van de kwetsbare schoonheid en uniciteit van die andere openbaren. Eerder durft deze kwetsbare, unieke waarde zich niet te laten zien want "alles van waarde is weerloos". Augustinus zei daarom, dat je pas echt kunt kennen door lief te hebben. Dit gaat tussen mensen op, maar natuurlijk evenzeer en in nog sterkere mate tussen mensen en Hem/Haar, die wij "God" noemen.

IK BEN DE ONUITSPREKELIJKE STILTE IK BEN HET UITSPREKEN VAN MIJN NAAM

*"In mij is een overgroot zwijgen, dat groeiende is.
En daaromheen spoelen zovele woorden,
die je moe maken, omdat men er niets mee
kan uitdrukken. Men moet steeds meer nietszeggende
woorden sparen om die paar te kunnen vinden, die
men nodig heeft. En door het zwijgen heen moet
de nieuwe uitdrukkingmogelijkheid groeien".
(Etty Hillesum)⁴²*

*Aan de wijze werd gevraagd: "Spreek tot ons over kinderen,
over het huwelijk, over eten en drinken, over opvoeding en onderwijs,
over geboorte, over de dood".
En de wijze sprak over al deze zaken.*

*Toen vroeg een priesteres: "Spreek tot ons over Godsdienst".
En hij zei: "heb ik vandaag dan over iets anders gesproken?"
(Kahlil Gibran) ⁴³*

JHWH: de Naam van God, zoals deze duizenden keren in de Bijbel voorkomt, heeft veel facetten. Zij is onder andere zowel vraag als antwoord, zowel gave als opgave. Want "WEES ER" vraagt in een en dezelfde adem, dat ik er moge zijn voor anderen, die mij nodig hebben. Ook in die zin moet God in mij geboren worden.

"Het WOORD is in mij te vondeling gelegd".

Hier zullen wij in een volgend hoofdstuk nader op ingaan.